

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
ORNAT WRAZ Z MANIPULARZEM ZE ZBIORÓW PARAFII P.W. ŚW. ANNY
(1760-1765 FRANCJA)

KRAKÓW 2016

„ART KRUPA”
Natalia Krupa
ul. Tyniecka 34, 32-050 Skawina
tel. 792 488 012
NIP 9442031775, REGON 121095331

Natalia Krupa

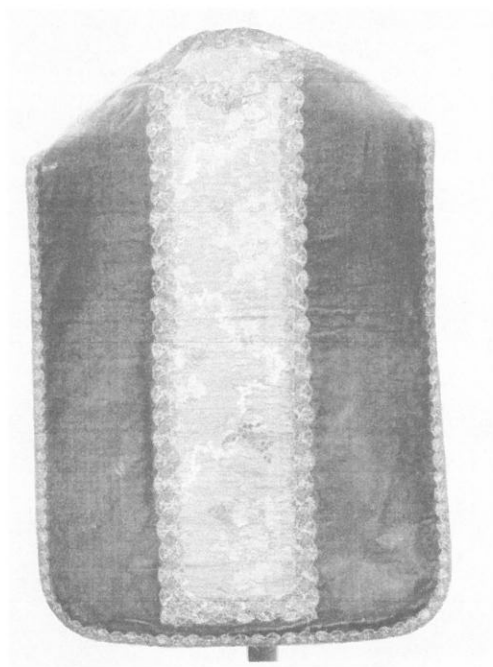
SPIS TREŚCI

1. OPIS-CHARAKTERYSTYKA OBIEKTU.....	3
2. STAN ZACHOWANIA.....	10
3. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH.....	12
4. CEL I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE.....	14

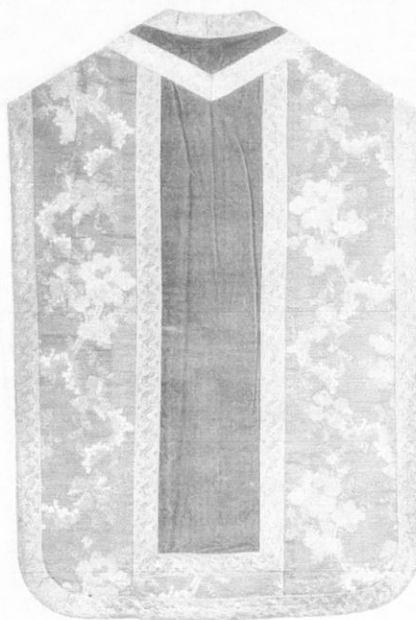
OPIS-CHARAKTERYSTYKA OBIEKTU

Ornat z zielonego grodeturu o wertykalnie ukierunkowanej kompozycji zdominowanej przez rozbudowaną sinusoidalnie wygiętą wić roślinną zbudowaną z subtelnych gałązek, od których odrastają pojedyncze motywy kwiatowe. W zakolach tak zarysowanych pól widnieją ukwiecone drzewka różane o smukłym zarysie w typie tzw. mikrokrajobrazu. Mięsistą wić, przypominającą głęboko-falistą wstęgę, wypełniają broszowania z metalowych nici ozdobnych. Tło kompozycji regularnie wypełnia subornament o kompozycji w układzie pasowym zarysowanym przez metalową nić ozdobną lansowaną w tle kompozycji wzoru. Manipularz wykonano z tej samej tkaniny.

Wzór stanowi nawiązanie do charakterystycznej francuskiej produkcji tekstylnej z 1760-1765. Bliską analogię tego wzornictwa stanowią przykłady z katalogu *I paramenti sacri della Cappella Palatina di Palazzo Pitti* potwierdzające zaproponowane datowanie.

A

B

Il. A. Francja 1760-1765, O. Landini, *I paramenti sacri della Cappella Palatina di Palazzo Pitti*, Florencja 1988, s. 133; B. Francja 1760-1765, O. Landini, *I paramenti sacri della Cappella Palatina di Palazzo Pitti*. Florencja 1988, s. 134.

Bardziej mięsistego i zdecydowanego wyrazu nabiera jednak wspomniana wic o wstęgowatym układzie w opracowaniu: *La Seta e la Sicilia*, Palermo 2002. Zbliżone ujęcie mikrokrajobrazu prezentuje przedstawienie z *Tessuti Antichi, La Collezione Cini del Musei Civici Veneziani*, inne katalogi zawierają natomiast często ukazany w tym miejscu bukiet wielokwiatowy.

Il. 3 ćw. XVIII w. C. Ciolino, *La Seta e la Sicilia*, Palermo 2002, s. 136

II. 2 poł. XVIII w. C. Ciolino, *La Seta e la Sicilia*, Palermo 2002, s. 137

Wiek osiemnasty to okres wielkiego rozkwitu francuskiego przemysłu włókienniczego. Po trzech wiekach dominacji Włoch w tej dziedzinie, Francja stała się już z końcem XVII wieku największym producentem jedwabiu w Europie.

Okres ten charakteryzował się szybko następującymi zmianami w modzie. Ciągłe powstawał nowe desenie tkanin jak i kroje strojów. W pierwszej połowie wieku we wzornictwie dominowały fantastyczne formy *bizarre* inspirowane wyrobami z Dalekiego Wschodu. Fascynacja odległymi krajami, ich egzotyczną naturą, kulturą i sztuką silnie wpływała na całe rzemiosło artystyczne. Z drugiej strony produkowano stylizowane tkaniny koronkowe, które rozwinęły się z symetrycznych wzorów XVII-wiecznych. Od około połowy lat dwudziestych zaczęły pojawiać się coraz bardziej naturalne motywy kwiatowe. Występowały w deseniach tekstylnych w różnych formach już do końca XVIII wieku.

Około połowy XVIII wieku nastąpiły kolejne zmiany we wzornictwie tekstylnym. Po długim czasie nieobecności powróciły ornamenty abstrakcyjne. Między drobnymi motywami roślinnymi pojawiły się biegnące wstęgi, zygzakowate linie, motywy kaligraficzne, koronki lub puklaste wstążki. W latach sześćdziesiątych wzory zaczęły przybierać kształt falistych linii układających się asymetrycznie wzdłuż tkaniny. Ornamenty wiły się nerwowo przypominając brzegi płynących niespokojnie rzek. Z tego powodu styl ten nazywano (potocznie?) brzegiem wody. W jego zakolach gromadziły się drobne kwiatki polne, gałązki i bukiety¹. Wzorom często towarzyszył subornament, podkreślający motywy roślinne². Układ kompozycyjny stawał się z czasem coraz bardziej sztywny. W końcu meandry kwiatów, wstęg i koronek zaczęły biec równolegle do siebie tworząc pasowe podziały(th 95B). Ornamenty towarzyszące roślinności często przybierały geometryczną formę. Zazwyczaj był on wypełniony siatką lub koronką i tworzył meandrujące układy, które kiedyś wyznaczała roślinność. Te przekształcenia w stylistyce były z pewnością uwarunkowane zmianą upodobań estetycznych tamtych czasów.

A

B

Il. A. Wenecja 1760-1765, D. Davanzo Poli, *Tessuti Antichi La Collezione Cini del Muzei Civici Veneziani*, Wenecja 1991, s. 161 ; B. Italia 1760-1765, D. Davanzo Poli, *Tessuti Antichi La Collezione Cini del Muzei Civici Veneziani*, Wenecja 1991s. 165.

¹ A. Nachlik, *Zarys historii jedwabnej tkaniny dekoracyjnej do końca XVIII w.*, Toruń 1971, s. 51.

² I. Turnau, *Historia europejskiego włókiennictwa odzieżowego od XIII do XVIII wieku*, Wrocław 1987 s. 138.

Kompozycje sprawiają wrażenie kwitnącej rabaty zakomponowanej w grządkach, dlatego taki typ wzoru określany jest mianem „parterowego”³. Nazwa ta nawiązuje do parterów ogrodowych – czyli klombów obsadzonych kwitnącą roślinnością. Głównymi motywami dekoracyjnymi tych tkanin były delikatne kwiatki polne oraz towarzyszące im drobne listki i gałązki. Wzory nie wypełniały już szczelnie całej płaszczyzny jak miało to miejsce we wcześniejszych deseniach naturalistycznych. Zamiast tego drobniejsze motywy kwiatowe biegły wzdłuż całej tkaniny swobodnie układając się w zygzaki lub meandry. Delikatne chabry i różyczki wydawały się być rzucone na tkaninę. Innym razem osadzone na gałązkach układały się wzdłuż falistych linii odchylając raz w jedną, raz w drugą stronę. Przestano dbać o naturalistyczny modelunek form, traktując go bardziej swobodnie. Kolory roślinnych motywów zachowywano jednak zgodnie z rzeczywistymi barwami występującymi w naturze. Wzory parterowe charakteryzowały się typową dla rokoka lekkością, wdziękiem i wesołościami⁴.

A

B

Il. A. Italia 1760-1765, D. Davanzo Poli, *Tessuti Antichi La Collezione Cini del Muzei Civici Veneziani*, Wenecja 1991, s. 170; B. Italia 1760-1765, D. Davanzo Poli, *Tessuti Antichi La Collezione Cini del Muzei Civici Veneziani*, Wenecja 1991, s. 176

³ A. Nahlik, dz. cyt., s. 51.

⁴ A. Nachlik, dz. cyt., s. 51

A

B

Il.A. P. Peri, Tessuti al Bargello, Donazioni 1988-1991, Firenze 1991, s. 32; B. P. Peri, Tessuti al Bargello, Donazioni 1988-1991, Firenze 1991, s. 30

Il. A, B. Italia, 1760-1770, D. Devoti, G. Romano, Tessuti Antici nelle chiese do Arona, Arona 1981, nr 20, s

STAN ZACHOWANIA

Obiekt wraz ze stulą w złym stanie zarówno pod kątem technicznym, funkcjonalnym jak i estetycznym. W wyniku użytkowania/niewłaściwego przechowywania tkanina dekoracyjna oraz podszewka uległy silnemu zabrudzeniu, deformacji, zmięciu i wyciągnięciu w partii ramion.

Na całej powierzchni tkaniny ornatu można zaobserwować liczne odspojenia wątków ozdobnych. Miejscowo widoczne są całkowite ubytki nitek metalowych, szczególnie w partii sinusoidalnie wygiętej wstęgi. Wstępna ocena konserwatorska wykazała kilka kategorii zabrudzeń w obrębie obiektu. Tkaniny wykazują wiele cech zaplamień wynikających z nagromadzonego kurzu, co zlokalizowano między innymi w przedniej partii ornatu. Tkanina dekoracyjna okazała się mocno przesuszona i poszarzała w miejscach nawarstwionego kurzu co przy podwyższonym poziomie wilgotności zagraża związaniu ze strukturą tkaniny i krystalizacji na jej powierzchni. W partii podszewki zlokalizowano zaplamienia organiczne wynikające z użytkowania. Miejscowo w partii stulę białawe zaplamienia mogące sugerować problem mikrobiologiczny.

Zły stan zabytku wiąże się ze zdiagnozowaniem uszkodzeń zarówno o pochodzeniu fizycznym, jak i mechanicznym. Na stan zachowania tkaniny ornatu wpłynęło wiele złożonych czynników. Wieloletnie użytkowanie obiektu/niewłaściwe przechowywanie spowodowało drobne zniszczenia, mechaniczne występujące w przedniej części obiektów, odbierając estetyczny wymiar w ocenie artystycznej obiektu.

Miejscowo, w przedniej części ornatu, zlokalizowano wtórne naprawy wykonane maszynowo co skutkuje znacznym osłabieniem jedwabnego rypsu i prawdopodobnie trwałym zniszczeniem w tej części tkaniny.

Czynnikiem wpływającym na narastanie procesu powstawania uszkodzeń były zapewne zdiagnozowane w przeszłości zmienne warunki środowiskowe, w tym temperatura i wilgotność względna. Wpływ czynników kształtujących klimat, tworzący kontekst w jakim znajdował się obiekt, wiązał się z przyspieszonym procesem starzenia włókien. Procesowi temu towarzyszyły stopniowa utrata wytrzymałości oraz elastyczności jedwabiu. Zachodzące w obrębie struktury materiału zmiany fizyczne doprowadziły natomiast do zauważalnych uszkodzeń mechanicznych w postaci licznych pęknięć w partii wątków metalowych generowanych ponadto poprzez użytkowanie (w przeszłości) i przechowywanie obiektu. Zaobserwowane uszkodzenia mechaniczne stanowią odpowiedź osłabionej kompozycji

tkaniny na narastające obciążenie wynikające z użytkowania i ekspozycji w ułożeniu pionowym.

Montaż szwami maszynowymi.

Galony są mocno poszarzałe, brudne i miejscowo skorodowane. Widoczne są mechaniczne nadszerpnięcia w wyniku użytkowania bądź przechowywania. Koronki w wielu miejscach są rozplecione i powyciągane, lokalnie widoczne ubytki całkowite.

TECHNIKA WYKONANIA:

Jedwabny ryps w typie gros de tours lansowany w tle metalowym wątkiem ozdobnym ze złożonej lamelki. Deseń uzyskano dzięki broszowaniu dekoracyjnymi, barwnymi wątkami oraz nićmi ozdobnymi z metalowym opłotem złożonymi, karbowanymi i złożoną lamelką.

Podszewka

Zielony atlas we wzór cętek w kształcie nieregularnych rozetek, ok poł. XVIII w.

Galony:

1. Galon obszywający cały obiekt po linii zewnętrznej-koronka klockowa XVIII w.
2. Manipularz-taśma tkana z motywem siatki romboidalnej XVIII w. ?

PROGRAM PRAC

1. Analiza techniczna i ikonograficzna
2. Demontaż obiektów
3. Przygotowanie wstępnej dokumentacji konserwatorskiej dokumentującej proces przygotowanie obiektu do konserwacji: dokumentacja opisowa, fotograficzna i rysunkowa.
4. Przeprowadzenie badań mikrobiologicznych. Zgodnie z wynikami zawartymi w ekspertyzie ewentualna dezynfekcja obiektu w komorze fumigacyjnej mieszaniną gazów zwanej Rotanoxem.
5. Pobranie próbek materiałów do badań technologicznych-identyfikacja surowców: nici jedwabnych oraz nici metalowych nici do analizy pod mikroskopem optycznym, fluorescencyjnym, skaningowym mikroskopem elektronowym (SEM EDS).
6. Wstępne oczyszczenie mechaniczne z warstwy kurzu przy pomocy miękkiego pędzla i ręcznego odkurzacza z mikro końcówkami i filtrem HEPA przez siatkę poliestrową, drobnooczkową..
7. Przygotowanie ornatu do odcyszczania na mokro:
 - a. usunięcie, miejscowo występujących, dawnych konserwacji deformujących tkaninę,
 - b. przyszyć każdej z części ornatu do siatki poliestrowej
9. Wykonanie próby stabilności barwników.
8. Czyszczenie na mokro w kąpeli piorącej składającej się z wody demineralizowanej i roztworu z dodatkiem detergentu Pretepon G.
9. Jeśli tkanina okaże się stabilna -kąpiel wodna. Płukanie i tamponowanie obiektu, rozcięcie zabezpieczających szwów, regulacja kształtu, suszenie w pozycji horyzontalnej na płask. Zastosowanie bibuły filtracyjnej.
10. Odprucie i usunięcie zabezpieczającej siatki syntetycznej.
11. Przygotowanie materiałów do konserwacji: dekatyzacja tkaniny dublującej-jedwabna organza, ufarbowanie tkanin jedwabnych na uzupełnienia na kolor zbliżony do tkanin ornatu wykazujących ubytki całkowite oraz podbarwienie nici jedwabnych z seryciną

(greży), nici z jedwabiu skręcanego i przędzy jedwabnej na odpowiednio dobrane kolory przy użyciu barwników metalokompleksowych do włókien białkowych.

12. Zastosowanie konserwacji zachowawczej w technice igłowej tzw. siatki konserwatorskiej na podkładzie z barwionej jedwabnej organzy, z uwzględnieniem jedwabnych uzupełnień do przetarć i innych drobnych ubytków występujących na powierzchni tkanin.

13. Miejscowa konserwacja igłowa galonów

16. Wymiana celulozowego sztywnika na nowy jedwabny, odporny mikrobiologicznie.

17. Montaż zgodnie z oryginalną techniką wykonania, szwami ręcznymi.

18. Przygotowanie tkaniny do bezpiecznego transportu, przechowywania i ekspozycji w zakresie uzgodnionym z właścicielem zabytku.

19. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej podsumowującej efekty przeprowadzonych prac z uwzględnieniem historii obiektu, przedstawieniem celu konserwacji, programu konserwatorskiego, opisu stanu zachowania, historii obiektu i wzornictwa, techniki wykonania i technologii, zestawienia materiałów pierwotnych i wtórnych, stratygrafii warstw obiektu, etapów konserwacji. Udokumentowanie ewentualnych zmian w programie prac wynikających z doświadczenia nabytego w trakcie konserwacji zabytku.

CEL I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE:

1. Celem przeprowadzenia konserwacji jest zahamowanie postępującego procesu zniszczenia ze względu na intensywne zabrudzenie zabytku. Odczyszczenie obiektu przywracając mu dawien blask.
2. Proponowane interwencje konserwatorskie powinny zostać przeprowadzone jedynie w stopniu niezbędnym, bez naruszania oryginalnej struktury tkaniny i z zachowaniem pierwotnej formy zabytku. Istotnym założeniem konserwatorskim jest umożliwienie ekspozycji obiektu w opozycji pionowej lub poziomej. Sugeruje się zatem zabiegi naprawcze o charakterze prewencyjnym, zachowawczym zabezpieczającym zidentyfikowane uszkodzenia przed dalszą destrukcją.
3. Celem konserwacji ornatu jest odczyszczenie, poprawa ogólnej kondycji i wizerunku obiektu poprzez usunięcie starych napraw, uzupełnienie i zabezpieczenie poszczególnych partii haftu i tkanin. Zniwelowanie problemu mikrobiologicznego wiąże się z wymianą celulozowych tkanin sztywnika i podszewki ornatu na tkaniny jedwabne odporne mikrobiologicznie.
4. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej praca naukowo - badawcza nad obiektem - doprecyzowanie datowania tkaniny, opracowanie techniczne i technologiczne.

„ART KRUPA”
Natalia Krupa
ul. Fynierka 34, 32-050 Skawina
tel. 792 488 012
NIP 9442031775, REGON 121095337

Natalia Krupa

Fot. 1 Ornat w kolorze liturgicznym zielonym 1760-1765, Francja, Parafia p.w. Świętej Anny, Zaklików. Widoczny stan obiektu przed konserwacją. Fot. Jan Złotek.

Fot. 2. Ornat w kolorze liturgicznym zielonym 1760-1765, Francja, Parafia p.w. Świętej Anny, Zaklików. Widoczny stan obiektu przed konserwacją. Fot. Jan Złotek.

Fot. 3. Ornat w kolorze liturgicznym zielonym 1760-1765, Francja, Parafia p.w. Świętej Anny, Zaklików. Widoczny stan obiektu przed konserwacją. Fot. Jan Złotek.

Fot. 4. Ornat w kolorze liturgicznym zielonym 1760-1765, Francja, Parafia p.w. Świętej Anny, Zaklików. Widoczny stan obiektu przed konserwacją. Fot. Jan Złotek.

Fot. 5 Ornat w kolorze liturgicznym zielonym 1760-1765, Francja, Parafia p.w. Świętej Anny, Zaklików. Widoczny stan obiektu przed konserwacją. Fot. Jan Złotek.